

När världen står i brand

Svartkatt

20 Juli 2018

Det brinner i knutarna – bokstavligen. Den senaste tidens torra och varma väder har förvandlat Sveriges natur till ett fnöske som bara behöver en gnista för att antändas, och bränder härjar nu på många håll. En ringrostig och nedmonterad krisberedskap, underbetalda brandmän samt ett antal volontärer, kämpar tappert mot elden.

Taget för sig själv är den uppkomna situationen bara en naturkatastrof – och en relativt mild sådan jämfört med vad andra delar av världen – händelsevis de med minst politiska, sociala och ekonomiska resurser – redan utsätts för på en betydligt mer regelbunden basis. Satt i sitt ekologiska och sociala sammanhang blir den dock något annat.

För det första är det varma vädret som ger upphov till situationen en del i en mycket större trend, med allt högre halter av växthusgaser i atmosfären, föroreningar av hav och luft, skogsskövling, artdöd och en hel rad andra fenomen som orsakas av människornas exploatering av både natur, djur och varandra. Bara själva problemet med stigande medeltemperatur kan lätt ge en skrämselfhicka – att begränsa temperaturhöjningen till de 2 grader Celsius som Parisavtalet talar om ser hopplöst ut, och vad som kommer hända vid en höjning på 3-4 grader – stigande havsytter, extremväder, ekoflyktingar – är inget annat än en global katastrof.

Problemet är inte att detta är okänt – det finns siffror, svart på vitt. Det är inte heller en fråga om oöverstigliga utmaningar och brist på potentiellt välfungerande lösningar – förnybara energikällor, energieffektiv (vegansk) kosthållning, hållbart jordbruk som permakultur, bra bostäder, varor och verktyg gjorda för att hålla länge, krisberedskap osv. Problemet är snarare att de aktörer som sitter på den reella makten att åstadkomma förändring, inte har några incitament att förändra – de kan knappt ens, även om de i någon mån ”vill”, förmå att bryta sig ur sin egen logik. Katastroferna är alltså på många sätt skapade eller förstärkta av människor, och hur vårt samhälle är organiserat socialt, politiskt och ekonomiskt har gigantisk inverkan på vem som drabbas och hur hårt de drabbas. Det som vi kallar för naturkatastrofer är alltså i stor utsträckning onaturliga, socialt konstruerade sådana – de speglar på sätt och vis vårt samhälle.

Många har mycket riktigt påpekat hur vår krisberedskap kontinuerligt nedmonterats enligt den rådande neoliberala logiken. Hur den lämpas över på individualiserade medborgare eller privatiseras och administreras med vinstlogik. Hur detta är en del av en större kontinuerlig omfördelning av resurser från sfärer av socialt omhändertagande till sådana som kan generera bäst avkastning, en omfördelning som samtidigt koncentrerar kapital i allt färre privata aktörers händer.

Många pratar här förstås också om kapitalismen, det globala ekonomiska system vars förödande omätliga tillväxtdynamik gör våld på det mesta som kommer i dess väg i jakten på nya sätt och områden att kunna realisera profit på. Det är helt klart så att det är oerhört svårt att se en miljömässigt hållbar framtid med ett system som bygger på sådana inneboende premisser – att försöka förena oändlig exponentiell tillväxt med en ändlig miljö.

Men när röster i samband med detta höjs för att exempelvis förstatliga eller kommunalisera olika resurser för att undvika rovdriften så missar analysen en viktig poäng. Stater har själva nämligen spelat en central roll i den (o)naturliga förödelse vi ser omkring oss – sina tappra miljölagar och överenskommelser till trots. Det är dessa institutioner som varit garanten för den privata egendomen och kapitalismens fortlevnad – vare sig det var under den industriella kapitalismens vagga, som en socialdemokratisk kompromiss, eller neoliberal omdaning. Staten är dessutom i sin egen rätt en slags maktdynamik som underordnar människors välmående och ekologi sin egen strävan efter ansamlandet och bevarandet av makt och privilegier.

Det här knyter an till en djupare iakttagelse – kapitalismen är *inte grundproblemet* när det kommer till våra ekologiska problem. Grundproblemet är sociala hierarkier. Det är sociala hierarkier som skapar makteliter som kan ackumulera resurser samtidigt som ekologiska eller mänskliga kostnader förskjuts på marginaliserade grupper. Det är sociala hierarkier som sätter tonen för dominansen över naturen, genom dominansen av människa över människa, och vice versa. Istället för att se miljön som en slags avgränsad kategori, och kapitalismen som i princip ensam ansvarig för det skick i vilket vår miljö befinner sig – i grund och botten en slags ekonomisk reduktionism förklädd till miljöhänsyn – så måste vi se våra ekologiska problem som en spegling av våra sociala problem, som en samhällelig helhet.

Bara genom icke-hierarkiska sociala relationer kan vi skapa en verkligt och i termens alla betydelser hållbar värld – det är detta helhetstänk som brukar kallas för *social ekologi*, något som anarkister som Elysee Reclus

förekom redan på 1800-talet, och som bland annat Murray Bookchin utvecklade från 60-talet och framåt i en rad böcker. Våra miljöproblem är alltså i grunden sociala problem, problem grundade i sociala hierarkier. Därför måste våra ekologiska lösningar också vara sociala lösningar där vi genom nya former av sociala relationer transformerar samhället omkring oss. Bookchin definierade själv dessa hierarkier på ett brett sätt:

*Med hierarki menar jag alla kulturella, traditionella och psykologiska system av lydnad och ordergivning, inte bara de ekonomiska och politiska system med vilka termerna klass och stat främst förknippas. Följaktligen kan hierarki och förtryck med lätthet fortsätta finnas i ett "klasslöst" eller "statlöst" samhälle. Jag tänker här på de vuxnas dominans över unga, mäns över kvinnor, vissa etniska grupper över andra, byråkrater som påstår sig uttrycka "ett högre socialt intresse" över "massorna", staden över landsbygden, och i en mer subtilt psykologisk mening, kroppen över sinnet och en ytlig instrumentell rationalitet över spiritualiteten, samt samhället och teknologin över naturen. (Bookchin, *The Ecology of Freedom*, min övers.)*

För att omvandla våra sociala relationer på detta sätt kan vi knappast lita till att stater och andra liknande institutioner löser problemen åt oss. De lyder en logik som inte följer sådana banor, och de är strukturellt oförmögna att ens veta hur sådana lösningar skulle se ut på alla platser i samhället. Omsatt i mer konkreta termer, så kan lösningen varken vila på privat egendom eller statligt/publikt ägande. Det är två kategorier som båda faller inom ramarna för en dynamik där människor alieneras från kontroll över sin tillvaro, och resursförbrukning frikopplas både från de som behöver resurserna och de som får ta konsekvenserna av hur de används. Det är just sådana förhållanden som skapar incitament för agerande som är skadligt för hela vårt ekosystem.

Vi behöver bryta med sådana alienerade former av ägande och istället ägna oss åt att bygga horisontella decentraliserade gemenskaper och *allmänningar*. Allmänningar är platser, materiella såväl som virtuella resurser, eller praktiker som istället hela tiden återskapar deltagarna som jämlikar. Dessa saker görs gemensamma och förvaltas gemensamt av dem de berör, samt utvecklas och utökas hela tiden genom ett pågående *tillgängliggörande*. Det här handlar alltså inte bara om att i allt större utsträckning förvalta mark, verktyg eller annat gemensamt, utan om att också förvalta och skapa information, kunskap och kultur på ett gemensamt och tillgängligt sätt.

Det leder oss från ett mer abstrakt och teoretiskt granskande av vad våra problem kan tänkas härstamma ur, till en mer praktisk diskussion som dels handlar om hur vi bäst kan svara på problemen här och nu, och dels hur ett sådant svar hänger ihop med ovan skissade analys.

När krissituationer inträffar händer nämligen en rad saker som ger oss en fingervisning både om de problem vi står inför och potentiella lösningar. Vi lever idag i ett samhälle med en rad olika ideologiserade myter. En av dem, som bland annat växer sig stark genom populärkultur, är den om vad som händer när samhället på något sätt rämnar och staten drar sig tillbaka. I zombiefilmer, post-apokalyptiska serier och andra sammanhang råder oftast en slags rå och brutal individualistisk alla-mot-alla stämning.

Men vad forskning och erfarenhet från verkliga krissituationer – allt från krig till orkaner, jordbävningar eller terroråd – istället visar är att det som tvärtom sker är att de drabbade går ihop och bygger upp nätverk av ömsesidig hjälp – där staten och institutioner drar sig undan utövas alltså istället i dessa situationer en slags katastrofanarkism. Istället för att vara till hjälp, tenderar myndigheter att stå lamslagna, oförmögna att agera, och när de väl gör något görs det ofta på ett sätt som reproducerar olika former av maktdynamik.

Bilder kablas ut i medier som förstärker rasistiska stereotyper av svarta som plundrare och vita som offer, soldater eller annan säkerhetspersonal skickas in för att förhindra att människor rör sig fritt och därmed riskerar att inte komma i säkerhet, och de resurser som staten sitter på fördelas illa eller inte alls. Ibland blir katastroferna rentav ett smidigt sätt för maktintressen att bli av med fattiga människor från ett område och påskynda gentrifiering. Statliga myndigheter och ibland till och med NGOs blir en slags resursstarka institutionella grindvakter som håller undan resurser från de som behöver dem bäst och också bäst vet hur de bör tillämpas.

Staten ser dessutom ofta sådana spontana strukturer av ömsesidig hjälp som ett hot mot den egna auktoriteten, och det här går igen i hur den och dess närliggande institutioner svarar på katastrofer. Det viktiga är oftast

att återupprätta ”lag och ordning”, medan att se till så människor kommer i säkerhet ofta tilldelas sekundär betydelse. Här ser vi på mikronivå exempel på den logik som på större skala gör stater eller andra hierarkiska institutioner illa lämpade att organisera hållbara samhällen, vare sig vi pratar i termer av ekologi eller mänskligt välmående. Det finns helt enkelt en inbyggd spänning mellan hierarkiska institutioners tendens att påföra lag och ordning från ovan, och katastrofgemenskapers tendens att utöva ömsesidig hjälp underifrån.

Men i katastrofernas gemenskaper ser vi också fröet till det svar som vi behöver realisera långsiktigt och på stor skala. Genom upprättandet och främjandet av sådana gemenskaper, och krisberedskap som utgår från självorganiserad direktaktionsbaserad praktik, kan vi bygga strukturer som både fungerar fantastiskt som en slags krisberedskap och krisrespons, och samtidigt är en början till en större social förändring. På så sätt kan dessa strukturer av socialt omhändertagande bli de strukturer genom vilka vi realiserar en lokalt förankrad och globalt sammanflätad social ekologi.

För de strukturer som används vid katastrofer kan med lätthet också användas vid andra tillfällen. Exempelvis kapaciteten att omhänderta mat som annars skulle gå till spillo och göra den tillgänglig för människor, en metod som bland annat Food Not Bombs jobbar mycket med, kan fungera som en kontinuerlig solidaritetshandling i sig själv, men kan lätt bli användbar inte bara då någon slags katastrof slår till, utan även vid strejker, protester och andra tillfällen när vi behöver varandras hjälp för att stå starka tillsammans. Det är genom att se och aktivt jobba med dessa överlapp som vi kan bygga en riktigt stark och hållbar rörelse.

Ett annat exempel är Mutual Aid Disaster Relief (MAD Relief), som samlar erfarenheter från krishantering och åker ut för att bygga nätverk och förmedla den kunskapen, i syfte att försöka bygga upp en kultur där krishantering och en slags kollektiv prepping blir en naturlig del av ens radikala repertoar. Det här är precis den sortens förvaltande och tillgängliggörande av kunskap som bygger våra nätverk starka och är en del av den infrastruktur som utgör och utökar allmänningar, som alltså är början till de motinstitutioner genom vilka vi kan skapa en helt ny värld, socialt och ekologiskt hållbar. I den här visionen är eventuella positiva reformer eller eftergifter från de som innehar ekonomisk och politisk makt främst något som vi med vår självorganisering tvingar fram, och inte ett mål eller medel i sig.

Låter inte det här genast mer hoppfullt än att försöka verka inifrån tröga institutioner illa lämpade att genomföra genuint hållbar förändring? För till skillnad från mossiga toppmöten, val eller andra från oss fjärmade arenor, så kan vi gå ut och börja bedriva eko-anarkism i våra kvarter och rörelser redan idag.

Det Anarkistiska Biblioteket

Svartkatt
När världen står i brand
20 Juli 2018

Mottogs den 2024-11-25 från <https://anarkism.info/2018/07/20/nar-varlden-star-i-brand/>

sv.anarchistlibraries.net